

Úvodné slovo

Lysák

Vrtošivé aprílové počasie i nás niekedy zvádza k prudším i vrtošivým zvratom v myslení i konaní. Začína to už pri žartovných/nepravdivých správach, poznámkach, otázkach. Napríklad takou naivnou, ktorú ste možno aj Vy použili/alebo použijete: *Preboha, čo to máš na nose/blúzke/nohavičiach ?...* a pod.

A úsmev, ktorý po zistení, že je predsa *Prvý apríl*, odľahčuje následný vzťah i rozhovor. Takýchto odľahčení budeme v tomto mesiaci i po celý (aj volebný) rok potrebovať čo najviac.

Doprajme si teda na úvod povznášajúci pocit z poznania nemnohými - že prvým rektorom Petrohradskej univerzity bola jedinečná osobnosť, ekonóm, právnik, pedagóg, univerzitný profesor, *Slovák rodom z Vyšnej Olšavy*, dnes v okrese Stropkov - *Michal Baluďanský*, ktorého 163. výročie úmrtia (3. apríla 1847) v Petrohrade si pripomíname. K tejto výnimočnej osobnosti sa podrobnejšie vrátíme v našej rubrike Osobnosti. Tu si len pripomeňme, že do ruskej metropoly ho pozval cár Alexander I. a okrem umožnenia mu prispievať Rusku svojím nevšedným talentom vo významných vedeckých, štátnických (o.i. štúdiou -programom na zrušenie nevoľníctva roľníkov) a spoločenských postoch, mu zveril aj vzdelávanie svojich synov, kniežat Nikolaja a Michaila Pavlovičových.

V tomto mesiaci (18.) si výročie úmrtia prezidenta Prvej SR *Dr. Jozefa Tisa* pripomína nesporne rozhodujúca (nie mediálna) väčšina Slovákov. Oceňuje jeho zásluhy pri presadzovaní slovenskej autonómie, keď sa v spoločnom štáte nedodržali dohody z Clevelandu a Pittsburghu, najmä však záchranu národa a územia v posledných hodinách pred agresiou z juhu. Vzal na seba zodpovednosť a prispel k novodobej štátnosti nášho národa, rozvoju hospodárstva, školstva, kultúry a životnej úrovne v zložitých vojnových podmienkach. Nikto z nás pritom neospravedľuje chyby a nedostatky, za ktoré on, podobne ako ďalší štátnici, vrátane predstaviteľov európskych veľmocí pod tlakom nacistických a fašistických síl v Európe niesli politickú zodpovednosť. No na rozdiel od Tisa ani Beneš, ani Hácha, ani Horty a mnohí ďalší nie sú tak proskribovaní nepriateľmi slovenskej samostatnosti ako on.

Aj v tomto mesiaci budú pokračovať *diskusie a úvahy o Stratégii rozvoja SR do roku 2020*. Pozitívom je, že jej je venovaná zvýšená pozornosť vlády i samotného predsedu vlády Róberta Fica. Nemali sme možnosť participovať na jej tvorbe, ani oponentúrach. Budeme sa snažiť vyjadriť k nej na seminári Asociácie zamestnávateľských zväzov a združení. Jej ekonomická časť je spracovaná vcelku solídne, niektoré časti popisne a závery skôr opatrnicky a – málo ambiciózne v smerovaní na primerane vyššie stupne výkonnosti našej ekonomiky a úrovne života v spoločenstve európskych národov.

Chceme veriť, že ešte bude príležitosť, prispieť k tomu, aby sa stratégia SR stala inšpiráciou a orientáciou rozhodujúcich riadiacich síl aj pri striedaní politických garnitúr.

Ing. Ladislav Lysák, DrSc.

Ekonomický komentár

Analýza využívania štrukturálnych fondov, ako opatrenia proti hospodárskej kríze.

(2.časť)

Určite by pomohlo, keby sa priebežne zjednodušovali systémy riadenia ŠF a to predovšetkým v oblasti predkladania, vyhodnocovania a finančnej implementácie projektov zo štrukturálnych fondov. Pre porovnanie je potrebné uviesť názory niektorých NCEGŠ SR oslovených univerzít „že riešenie projektov zahŕňa veľmi bohatú a komplikovanú administratívu, čo na strane prijímateľa spôsobuje zvýšenie nárokov na zabezpečenie ľudských zdrojov nad rámec schválených zámerov na tvorbu agendy, ktorá je často nad rámec príručky pre prijímateľa a záväzných pokynov riadiaceho organu“.

Vo vzťahu ku komplikovanosti procesu implementácie ŠF sa často odvolávame na podmienky stanovené smernicami EÚ. Pravdou však je, že nie EÚ, ale každý členský štát si určuje svoju administratívnu náročnosť. EÚ schvaľuje len vrcholné dokumenty (NSRR, ostatné strategické materiály), za ostatné zodpovedá jednotlivý členský štát.

Taktiež zákon o využívaní eurofondov nevniesol zásadne zmeny do koordinácii a riadenia čerpania prostriedkov z EÚ.

Systémy riadenia implementácie eurofondov zostali po celé toto obdobie prakticky nezmenené, menene len formou doplnkov bez zásadných zmien. Ak implementácia eurofondov dlhodobo nie je dostatočne úspešná, vyžaduje si to zásadne zmeny.

Nie menej dôležitou otázkou ako sú systémy riadenia ŠF je menežovanie ich čerpania. Ministerstva ako riadiace orgány si zvýšili výrazne na základe vládneho uznesenia z roka 2007 počty úradníkov pre ŠF v záujme ich vyčerpania. Finančné odmeňovanie sa postupne zvyšovalo viac, ako u ostatných ministerských pracovníkov a je teraz zreteľne vyššie. Pracovníci absolvovali taktiež zodpovedajúce školenia. Čerpanie ŠF napriek tomu zostáva nepriaznivé. Často sa používa formulácia o veľkej fluktuácii pracovníkov na eurofondoch čo nemá podľa predchádzajúcich konštatovaní opodstatnený základ. Fluktuácia za daných podmienok, už aj s ohľadom na mieru nezamestnanosti nie je podstatný problém. A ak sa niekde vyskytne vo väčšej miere, možno to dať do súvislosti so zlým menežovaním eurofondov. Hodnotenia čerpania

Barič

eurofondov nie sú vždy objektívne, vyplývajú totiž z toho, že ich hodnotenie formou správ predkladajú práve riadiaci pracovníci. *Problém nízkej efektívnosti využívania ŠF je preto treba primárne hľadať, ako už bolo naznačené v nedostatočnej riadiacej a koordinačnej práci vedúcich pracovníkov pracujúcich so štrukturálnymi fondmi.*

V tejto súvislosti čo týka manažovania ŠF treba poznamenať, že na začiatku krízy v závere roka 2008 mali byť eurofondy usmerňované v nasledujúcom období riadiacimi organmi tak, aby koniec roka 2009, resp. začiatok roka 2010 bol v znamení záverečného zazmluvňovania alokovaných prostriedkov celého programovacieho obdobia 2007-2013. *Len v takomto prípade by sa dalo hovoriť, že ŠF sa stávajú zdrojom proti kríze.* Často sa interpretuje, že prostriedky ŠF je možno čerpať o dva roky dlhšie, teda do roku 2015. *To však znamená, že k ŠF sa neprístupuje ako k finančnému zdroju, ktorý možno rýchlo využívať na riešenie dôsledkov krízy.*

Zvýšený dôraz na koordináciu a správu nad štrukturálnymi fondmi za danej situácie by mal byť na úrovni Úradu vlády SR. Je potrebný urýchlený zásadný obrat v tomto smere zvlášť, keď sa jedná o dlhodobý jav v nízkom využívaní ŠF. Motiváciou by bolo taktiež prenesenie implementácie ŠF okrem veľkých národných projektov z ministerstiev na vyššie územné celky, tie môžu lepšie posúdiť potreby žiadateľov o príspevky zo ŠF, sú k nim bližšie. Navyiac ak sú zriaďovateľmi inštitúcií napríklad v zdravotníctve, doprave, školstve atď.

Návrh opatrení na zvýšenie účinnosti využívania štrukturálnych fondov.

- Vykonať aj v súvislosti so zmenou centrálného koordinačného orgánu audit na riadiacich orgánoch, zameraný na efektívne využívanie administratívnych kapacít a ich odmeňovanie a systémov riadenia ŠF. Na jeho základe prijať zásadne opatrenia v celkovej organizácii a riadení ŠF.
- Novelizovať zákon 528/ 2008 o podpore a pomoci poskytovanej z ES, kde sa okrem iného vymedzia zásadne kompetencie medzi ministerstvami a VUC (posilnením ich právomocí -príklad z Rakúska z minulého obdobia), pri rozhodujúcej koordinačnej a rozhodovacej úlohe Vlády SR.
- Novelizovať zásadným spôsobom Systémy riadenia a finančného riadenia ŠF, znížením administratívnej náročnosti a skrátením lehôt jednotlivých etáp implementácie ŠF.

Koniec

Ing. Ondrej Barič, PhD., NCEGŠ SR

Vedúci sekcie: Monetárna politika a jej vzťah k podpore inovácie, vzťah k reálnej ekonomike.

Znehodnotený dolár komplikuje východisko z hospodárskej krízy. (2. časť)

Bachar

Model ekonomického rastu, ktorý je založený na masívnom prílive zahraničného kapitálu je diskutabilný. Snaha nových štátov EÚ financovať ekonomický rast pomocou zahraničných úspor sa viaže na intervencie štátu do národného hospodárstva. Tieto intervencie protirečia zásadám, na ktorých je založené fungovanie jednotného trhu. Podpora prílivu zahraničných investícií, ktorá je založená na nízkych nákladoch na pracovnú silu, premieňa ekonomiku na montážnu dielňu, spomaľuje jej rozvoj na základe uplatnenia vedy a výskumu v praxi. V konečnom dôsledku znižuje aj príjmy štátneho rozpočtu. V absolútnom vyjadrení, nízke platy a príjmy znamenajú nižšie dane, príjmy a úspory obyvateľstva a tým aj kúpyschopnosť a tým aj príjmy štátneho rozpočtu. Riešením krízovej situácie sú investície na základe domácich úspor, ktoré nie sú uložené na nízko úročených účtoch finančných inštitúcií v zahraničí, prostriedkov generovaných trhom peňazí a kapitálu. Daňová politika, ktorá nezdaňuje tú časť zisku, ktorá je investovaná do rozvojových investícií zohráva v tomto procese dôležitú úlohu. Ide o politiku, ktorá vyžaduje funkčný a plošne uplatňovaný daňový systém v súlade s menovou politikou konkrétneho štátu, a to pokiaľ v EÚ nedôjde k uplatneniu jednotného daňového systému. Finančná a hospodárska kríza ohrozila, ale zároveň upozornila aj na funkčnosť daňového a úverovo-peňažného systému, na potrebu regulovať činnosť finančných inštitúcií. Dnes je napríklad zrejmé, že FRS USA a meniace sa postavenie USD v menových vzťahoch zohráva jednu z kľúčových úloh pri riešení krízových procesov.

Americký dolár stráca pozície.

Po roku 1945 menový systém fungoval na základe dominujúceho postavenia USD v menových vzťahoch a v medzinárodnom platobnom styku. Dolár v úlohe svetovej rezervnej meny predstavoval dôležitú súčasť menových rezerv centrálnych bánk, aktív medzinárodných inštitúcií. Expanzívna politika Spojených štátov, nárast deficitného financovania a štátneho dlhu, znehodnocovali dolár, oslabovali pozície dolára v medzinárodnom platobnom styku. Deregulácia a homogenizácia úverovo-peňažných vzťahov a operácie s virtuálnymi peniazmi, znásobovali disproporcie medzi reálnou ekonomikou a svetom peňazí; umožnili prudký nárast masy obeživa. Podľa údajov FRS, v svetovom hospodárstve sa nachádza jeden kvadrilión 420 bilióna USD (1 000 420 000 000 000 USD). Vlastníci tejto prakticky nepredstaviteľnej sumy znehodnocujúcich sa dolárov hľadajú ziskové umiestnenie, pozorne sledujú vývoj kurzov a návrhy na reformu medzinárodného menového systému.

Napriek uvedenej mase dolárov, administratíva USA zachraňuje banky, podporuje spotrebu a výrobu zvyšovaním masy obeživa. Protikrizová politika prezidenta Obamu znásobila ponuku peňazí o 110 %. Avšak od nástupu prezidenta do funkcie, dolár sa znehodnotil o 11,2 % v relácii k euru, libre šterlingov a švajčiarskemu franku. Neprekvapuje preto, že Čína, India, Ruská federácia a štáty Perzského zálivu začali s cieľavedomou kampaňou, ktorá je zameraná na reformu menových vzťahov, MMF a Svetovej banky. Hu Xiaolian, viceguvernér Ľudovej banky Číny, na zasadnutí G 20 v Pittsburgu konštatoval, že dolár ako svetová rezervná mena, zvýhodňuje USA na úkor ostatných štátov, destabilizuje svetové hospodárstvo. Minister financií a guvernér centrálnej banky v Číne, Ruskej federácii, Japonsku, Brazílii a v Perzskom zálive navrhli, aby dolár v postavení svetovej rezervnej meny bol nahradený košom mien, t.j. eurom, yuanom, yenom, resp. SDR-mi. Ide o zdôraznenie úlohy regionálnych mien v platobnom styku. Cieľom uvedených návrhov je eliminovať monopol FRS na emisiu USD v postavení prvej svetovej rezervnej meny a zabezpečiť kontrolu emisie USD na základe medzinárodných dohôd.

Lacný dolár zvýhodňuje Spojené štáty. Zlacňuje splácanie štátneho dlhu, zlacňuje export, umožňuje rast výroby a zamestnanosti.

Reforma menového systému a zavedenie regionálnych mien nemá všeobecnú podporu. Reforme sa bránia USA, predstavitelia priemyselne vyspelých štátov, medzinárodných menových inštitúcií.

Ďalšie znehodnocovanie a pád USD v konečnom dôsledku nie je ani v záujme Číny, Ruska, ale ani EÚ a štátov, ktoré majú vysoké dolárové rezervy. Dolárové rezervy centrálnych bánk predstavujú približne 3,4 trilióna USD, čo je 14 % svetového HDP. Polovica tejto sumy by stačila zabezpečiť stabilné kurzy. Väčšina dolárov sa nachádza v nízko úročených štátnych pokladničných poukážkach USA, ktoré sú deponované v trezoroch bánk. 1,95 bilióna USD je v menových rezervách Číny a ďalších 400 mld. USD v štátnych majetkových fondoch. Tieto peniaze reálne ohrozujú ekonomiku USA, existujúci menový systém a tým aj svetové hospodárstvo. Tieto doláre pokrývajú časť obchodného deficitu USA a transformujú sa do štátneho dlhu Spojených štátov, ktorý tieto vykazujú voči Číne.

Napriek hroziacemu krachu dolára a tým aj menového systému postavenom na dominujúcej úlohe dolára, nie je jednoduché nahradiť dolár v postavení svetovej rezervnej meny. Nedokázali to zlaté mince a certifikáty po tom ako dolár vytlačil zlato z obehu, ale ani zvláštne práva na čerpanie MMF (SDR-y). USA zostávajú svetovou mocnosťou, ktorá využíva najnovšiu techniku a technológiu. USA ako postindustriálna spoločnosť majú náskok pred konkurenciou. Tento náskok, spolu s postavením FRS ako monopolného emitenta svetovej rezervnej meny, ktorá z veľkej časti zabezpečuje medzinárodný platobný styk a je súčasťou menových rezerv všetkých štátov, vrátane ECB, dáva konkurenčnú výhodu

USA. Zahraničné investície Spojených štátov sú zároveň zdrojom rastu spoločností, ktoré exportujú do USA a podnikajú v USA. Vysoká výrobná a nevýrobná spotreba v USA napomáha rastu svetového hospodárstva. Je nepravdepodobné, že by euro, regionálne meny, alebo SDR-y, napriek aktivitám štátov OPEC, Číny, Ruska, v najbližších rokoch vytlačili dolár z postavenia svetovej rezervnej meny.

Je to administratíva USA, vrátane FRS, ktorá znehodnocuje dolár a vytlačá ho z medzinárodného platobného styku. Zníženie daní v kombinácii s deficitným financovaním a s prudkým znížením diskontnej sadzby na 0,00 % a 0,25 % a následne úrokových sadzieb dočasne podporilo ekonomický rast, umožnilo nahromadenie znehodnocujúcich sa dolárov na trhu. Zatiaľ čo množstvo dolárov v obehu určujú zámery a profesionalita členov FRS, v skutočnosti dolár sa devaluje v relácii k cenám ropy, zlata, čiernych a farebných kovov, spôsobuje, že takmer polovina svetového HDP je v podobe virtuálnych peňazí, ktoré prostredníctvom špekulácii menia svoju podobu.

Neprekvapuje preto postup Číny a Ruska, ktoré prostredníctvom menových swapov vytvárajú zázemie pre juan a rubel ako regionálne meny. Čína podpísala swapovú dohodu s Argentínou, J. Kóreou, Hong Kongom, Indonéziou a Malajskom. Čína a Ruská federácia sa dohodli na rozšírení platobného styku v domácich menách. Zmluvné štáty môžu použiť juan v platbách za tovary a služby kúpené v Číne a u jej obchodných partnerov. V rubľoch je možné platiť za tovary a služby v Rusku.

Napriek optimistickým, ale aj opatrným konštatovaniam, finančná kríza nie je zažehnaná. Problematická je „likvidácia“ masy znehodnotených dolárov. Táto sa môže uskutočniť živelne. Potom, reálna je hrozba nekontrolovateľnej inflácie a následný pád dolára ako prvej svetovej rezervnej meny, destabilizácia menového systému a svetovej ekonomiky.

Administratíva USA, ale ani rokovania najvyšších predstaviteľov G 20, nesignalizujú, že majú predstavu o tom ako riešiť hroziacu situáciu. Pokiaľ nechajú voľný priebeh udalostiam, situácia sa bude riešiť za cenu sociálnych a politických otrasov. Potrebný je preto koordinovaný postup na základe jasnej predstavy o tom ako má vyzerat' medzinárodný menový systém a európsky finančný systém, predstavy, ktorá chýba.

Svetová kríza a ekonomika Slovenska.

Dopad svetovej hospodárskej krízy na ekonomiku Slovenska prekonal všetky očakávania. Táto najrýchlejšie rastúca ekonomika v regióne postupne znižovala tempo rastu HDP, ktoré sa v predpovediach na rok 2009 pohybovalo v záporných číslach, v intervale od -5,4 % do -6,2 %. V skutočnosti, od júna do konca septembra 2009, HDP sa medziročne znížilo o 5,5 %. V druhom štvrtroku 2009 ekonomika prepadla o 5,3 %, v treťom o 4,8 %. Podľa NBS, ekonomika Slovenska sa v roku 2009 zníži o 5,6 % a podľa odhadu EK o 5,8 %.

Ing. Vladislav Bachár, CSc.

Medzinárodné ekonomické vzťahy

Predpokladaný vývoj svetovej ekonomiky v roku 2010

Medzinárodné ekonomické vzťahy sú v ostatných mesiacoch stredobodom naozaj celej svetovej pozornosti. Globálna kríza, vychádzajúca z najsilnejšej svetovej ekonomiky, ruiniujúca časť bankovej sféry sa, prirodzene, vo zvýšenej miere prejavila ako zemetrasenie vo sfére výroby a služieb a následne i v ostatných oblastiach ekonomiky a celého ľudského spoločenstva. Je to najzreteľnejší prejav celosvetovej/globálnej prepojenosti a závislosti všetkých štátov a regiónov sveta. Bez ohľadu na ich ekonomickú aj vojenskú veľkosť a silu. Bez ohľadu na to, či ich občania žijú v mestách, alebo na vidieku.

Globálne hospodárske aj spoločenské zemetrasenie viedlo v teoretickej polohe k tvorbe a hlásaniu katastrofických scenárov o jej možnom trvaní 5-10 i viac rokov.

Tu môžem len zopakovať, že som nebol, spolu s viacerými z nás toho istého názoru. Vychádzali sme pritom z predpokladu, že tak horibilné straty, ktoré by postihli nielen mamutie korporácie i celé ekonomiky, či dokonca regióny, by postihli aj stabilnejšie veriteľské ekonomiky a subjekty. A hlavne – vážne by uškodili aj tým, ktorí majú globálne zemetrasenie na svedomí – finančným eskamotérom na čele s tými z Wall Streetu a ich súkmeňovcami. Bolo by vážne naštrbilo donedávna bezvýhradne glorifikovaný trhový systém.

Preto bez škrupúl sa netrhuje uchylujú nielen USA, no i ostatné krízou dotknuté veľmoci protekcionistického nástroja, ktorého aplikácia v bývalom východnom, tzv. socialistickom, či komunistickom bloku bola dehonestáčne kritizovaná. Nastupuje štátny dirigizmus - protekcionizmus. Začína takmer 800 miliárdolárovou injekciou do súkromnej bankovej sféry v Spojených štátoch a tak to pokračuje ďalej na americkom, európskom aj ďalších kontinentoch. Tým sa podarilo zmierniť hroziace nebezpečenstvo domino -efektu v celosvetovom rozsahu.

Dôsledky krízy však na začiatku roka 2010 pociťujú jednotlivé štáty a komunity veľmi rozdielne. Krachujú giganty bankovej, výrobnjej sféry i v oblasti služieb. V spoločenskej oblasti kruto dopadá kríza na tisícky a milióny nezamestnaných. Dôsledky majú

Vyspelé ekonomiky Európy, Ameriky, či Ázie, ktorých dynamika rozvoja sa pohybovala v rozsahu 1,5 – 5%, poklesli k bodu nula i pod jeho úroveň (Írsko, Litva, Estónsko, Maďarsko). Ochrannárske opatrenie vlád priviedli na svet i nezvyčajné nástroje. Patrí k nim zavádzanie šrotovného na podporu ohrozeného automobilového priemyslu a pod. Po prvom nápore nasledoval i druhý stupeň ochranárskeho opatrení a rozsiahlych pôžičiek (Francúzsko, Maďarsko, Island, Írsko, v poslednom čase).

Stojí za zamyslenie sa nad „výpraskom“, ktorý sa ušiel svetovým finančníkom na tohtoročnom zasadaní SEF v Davose.

Globálna kríza mala i jeden mimoriadne významný dôsledok. Ukázala jasne, že aj ekonomický a vojenský svetový solitér, a dokonca aj mohutné zoskupenie 7/8 svetových ekonomík G 7/8 sa muselo rozšíriť a vytvoriť ešte mohutnejšiu medzinárodnú organizáciu – G 20, ktorá sa ukázala byť schopnou za neuveriteľne krátky čas efektívne rokovať a dosiahnuť zastavenie krachu zavádzaním disciplíny aj pre virtuálnu ekonomiku.

V rovnakom čase u dynamicky sa rozvíjajúcich ekonomík Číny, Indie došlo len k čiastočnému zníženiu tempa rastu.

Aké sú, podľa **The Economist 2010**, vyhliadky vývoja vybraných ekonomík v začínajúcom roku?

Prognózovaný vývoj HDP

Francúzsko	0,9 %
Nemecko	0,5 %
USA	2,4 %
Veľká Británia	0,6 %
Čína	8,6 %
India	6,3 %
<u>Slovensko</u>	<u>1,5 %</u>
Česko	0,9 %
Maďarsko	- 1,0 %
Poľsko	1,9 %

Prognózovaný vývoj inflácie

Francúzsko	0,9 %
Nemecko	0,7
USA	1,0 %
Veľká Británia	2,3 %
Čína	2,4 %
India	8,6 %
<u>Slovensko</u>	<u>2,3 %</u>
Česko	1,4 %
Maďarsko	4,2 %
Poľsko	2,8 %

Z uvedených údajov, ktoré môžu byť, vzhľadom na ohromné dotácie bankového sektora zo strany krízou najviac postihnutých štátov i cielenú kooperáciu predstaviteľov G 20 i ďalších medzinárodných organizácií, vrátane Svetovej banky a Medzinárodného menového fondu, dôsledky krízy zmierňované a výsledky odlišné.. A sú zreteľné náznaky oživenia svetovej ekonomiky. A to predovšetkým nových ťahúnov jej rozvoja, čo je zreteľné z vyše uvedeného predpokladaného rastu HDP v Číne o takmer 9 % a v Indii vyše 6 % (indické zdroje dokumentujú o 1-2 % vyšší rast).

Dlhodobý dynamický rozvoj Číny, Indie, ale aj ďalších významných ekonomík zoskupenia BRIC – Brazílie (3,8 %) a k nim priradovaných Mexika (3, %), Indonézie

(4,5%) má tak pozitívny vplyv aj na vývoj globálnej ekonomiky.

Dlhová kríza v Eurozóne. Najviac sa prejavuje v Grécku, Portugalsku, Írsku a Taliansku. Predovšetkým v gréckom hospodárstve presiahla 3 percentnú hranicu až päťnásobne. Tlak z bruselských inštitúcií (vrátane nového „prezidenta“ EÚ) na prijatie drastických opatrení v podobe zvyšovania DPH, znižovania výdavkov štátu na dôležité rezorty, a i. vedú k obranným reakciám gréckej vlády, ktorá je obviňovaná z falšovania gréckych štatistík. Žiada sa (Nemecko a i.), aby Eurostat mal prístup k údajom jednotlivých štátov. (!?)

Zložitá situácia v Grécku vytvára napätie medzi „starými“ a novými členmi EÚ... Grécky premiér hovorí o prístupoch ku Grécku ako pokusnému zvieratú. Papandreu namietá, že EÚ šíri rozličné správy o Grécku. Pritom Únia nezabránila predchádzajúcej vláde „zločinné“ falšovať štatistiky – teraz žiada od Grécka dôveryhodný úsporný plán – ak chce dostať pôžičku. Diktujú Nemecko a Francúzsko – Kancelárka Merkelová žiada zvýšiť DPH, Franciá explicitný záchranný balík.

Hovorí sa o strachu z rozpadu Eurozóny., (nemecký komisár žiada zmenu Paktu stability – štáty musia od r. 2011 začať s oddlžovaním, ak odmietnu, žiada sa, aby sa voči nim mohlo zo strany EÚ inštitúcií *lahšie zakročiť*. *Podobne to vidí aj ECB (Mario Draghi)* vidí potrebu *posilniť riadenie na celoeurópskej úrovni...*

Je zrejmé, že sú to len prechodné napätia, ktoré môžu viesť, aj pod egidou Lisabonskej zmluvy k centralizácii a znevýhodneniu najmä menších ekonomík, medzi ktoré patrí aj SR.

Ing. Ladislav Lysák, DrSc.

Medzinárodné politické vzťahy

Islam a Európa, alebo bude nová tvár Európy zahalená? (1. časť)

Matušková

Islam v Európe alebo Európa zahalená v islame? Túto otázku si dnes nekladie priveľa ľudí, hoci téma by to mala byť pomerne horúca. Moderná Európa však už tradične zaujíma pozíciu mŕtveho chrobáka.

K medzicivilizačnému stretu islamského sveta a kresťanskej Európy došlo v dejinách ľudstva už viackrát. Väčšinou však okrem pozitívnych momentov išlo o nie práve príjemné stretnutia, lež skôr o krvavé strety záujmov. Vojny či lokálne ozbrojené konflikty si pamätá ne jeden kút euroázijského kontinentu. V európskej časti si snáď toho najviac uchovala v pamäti balkánska zem, kde sa prítomnosť Turkov počítala na viacero storočí. Niet preto divu, že v takom dlhom časovom intervale sa medzi odlišnými kultúrami Balkánu neraz preliala krv

a okolo dôležitých bitiek sa ovinuli bájne príbehy o udatnom vojsku a chrabrych bojovníkoch. Najznámejším, dodnes oslavovaným i zároveň oplákaným islamsko-kresťanským stretom na Balkáne sa stala bitka na Kosovskom poli 28. júna roku 1389, v deň pripadajúci práve na Vidovdan (deň sv. Víta). Srbský národ si tak každý rok pripomína odpor stredovekého Srbského kniežatstva proti osmanskému sultánovi Muradovi I. Obzvlášť dôležitou persónou v tejto bitke figuruje princ Lazar, ktorý bojoval do skonania, a tým si „vyslúžil“ titul martýr národa. Tak isto sa niekedy ani križiacke výpravy do Svätej zeme nezaobídu bez relatívneho mýtizovania, či už na jednej alebo druhej strane. V neposlednom rade by sme nemali zabúdať ani na našu krajinu, ktorá v rámci Uhorska okúsila turecké šable na vlastnej zemi, hoci teda ako severná oblasť kráľovstva odolávala najdlhšie. Plienené však boli tieto hornouhorské, resp. slovenské kraje každú chvíľu a do zajatia sa dostali mnohé tisíce roľníkov i mešťanov.

Aj napriek tomu, že tieto udalosti už dnes nazývame historickými, nemusia byť vo svojich príbehoch až takými neaktuálnymi. Žiadne obavy, tým teraz nezamýšľam prognózovať nevyhnutnú a apokalyptickú vojenskú zrážku medzi kresťanmi a moslimami ako to robí Huntington, lež kedysi sa prihodili situácie, ktoré sa zvyknú neskôr opakovať. Rozdiel medzi súčasnosťou a minulosťou je v moslimskom obyvateľstve, ktoré pomaly ale isto zaplňa Európu, a tým sa chtiac či nechtiac stáva akosi piatou kolónou islamu, hoci aj tí moslimovia, ktorí nechcú, sú systematicky stotožňovaní s odvrátenou stranou islamu. Dôležitú úlohu v islamskej populácii v Európe zohráva popri migrácii najmä demografia, ktorá sa vyvíja úplne opačným smerom než demografia Európanov. Domáce obyvateľstvo vymiera, zatiaľ čo moslimské rodiny sú priam v rozkvet. Príčina? Zrejme náboženstvo. Európania strácajú svoju vieru ako dôsledok prílišného zliberalizovania spoločnosti, s tým súvisí oslabenie dôležitosti rodiny a jej funkcie i postupná demoralizácia ako taká, spomeňme si opäť na úpadok Rímskej ríše.

Dnes sa odhaduje počet moslimov v Európe na približne 52 miliónov, pričom môžeme pri súčasnom narastajúcom trende očakávať zdvojnásobenie tohto čísla v perióde dvadsiatich rokov. No a pri asi 830 miliónovej populácii tohto svetadielu to už nebude zanedbateľná čiastka. Ukázkovým príkladom moslimsko-európskeho kontrastu je Francúzsko, kde je súhrnná pôrodnosť 1,8, no zdá sa však, že toto číslo udržiavajú skôr nefrancúzsky, predovšetkým moslimky so svojou natalitou 8,1. Ukážme si preto čísla o živote populácie. Aby sa spoločnosť udržala viac než 25 rokov, musí vychádzať 2,11 dieťaťa na jednu rodinu, resp. na jednu ženu vo fertiltom veku. 1,9 dieťaťa na rodinu znamená stagnácia spoločnosti a 1,3 už jej pomalý zánik, pričom na nápravu daného stavu potrebuje minimálne 80-100 rokov. Ak majú 2 rodiny, t. j. 4 ľudia dve deti, ktoré sa spoja a splodia tiež len jedno dieťa, po odpočítaní ubudnú v spoločnosti hneď 3 jedinci, to je až trojnásobné zmenšenie sa spoločnosti za jednu jedinú generáciu. S budúcnosťou

iných štátov to takisto nie je ružové – pôrodnosť vo Veľkej Británii je 1,6, v Grécku 1,3, v Nemecku 1,3, v Taliansku 1,2 a v Španielsku dokonca len 1,1. V celej EÚ je natalita 1,38. Slovensko sa tiež nemá príliš čím chváliť so svojou reprodukciou 1,32, ktorá má síce jemne stúpajúcu tendenciu, no stále to na spasenie krajiny nevyzerá. Najhoršie obdobie mali ženy na Slovensku koncom minulého storočia až do roku 2002, kedy počet narodených detí rapidne klesal. Len od roku 1985 sa počet pôrodov v Slovenskej republike znížil približne o 40%, nehovoriac pritom o potratoch. Javí sa to ako akási tichá kríza ženskej identity, o ktorej sa však príliš nehovorí (a tu chcem pozdraviť feministky).

Veronika Matušková
študentka 3.ročníka Katedry Politológia
Trenčianska univerzita Alexandra Dubčeka

Osobnosti

Michal Baluďanský

V našej pravidelnej sérii o významných osobnostiach Vám predstavujeme mimoriadnu osobnosť slovenského a svetového formátu. Michal Baluďanský (1769 - 1847). Ekonom, právnik, neskôr aktívny aj v pedagogickej činnosti, sa narodil v malej východoslovenskej obci Vyšná Olšava v rodine gréckokatolíckeho kňaza. Vzdelanie získal už ako osemročný na strednej škole v Novom Meste, kde sa pôvodne učil za farára. Jeho ďalšie štúdiá ho zaviedli do Košíc (Filozofická fakulta Kráľovskej Akadémie) a vďaka vynikajúcim výsledkom aj do Viedne (Právnická fakulta) - tu absolvoval štvorročné štúdium v priebehu 2 rokov. V čase jeho štúdií vo Viedni sa zoznamuje s vtedy aktuálnymi myšlienkami Montesquieho, Rousseaua, Helvétiusa či Adama Smitha. Po úspešnom konkurze na Veľkoveľkokráľovskú Akadémiu pôsobí už ako 20-ročný vo funkcii profesora politických vied a ekonomie. Svojou vedeckou činnosťou získava v roku 1796 doktorát práv na univerzite v Pešti a od roku 1802 pôsobí ako dekan právnickej fakulty. Michal Baluďanský ovládal angličtinu, francúzštinu, nemčinu, ale aj taliančinu a maďarčinu. Vďaka regiónu z ktorého pochádzal, nebolo preňho zložité dorozumieť sa aj v ruštine, čo sa neskôr prejavilo ako zásadný zlom v jeho živote. V roku 1804 prijal totiž pozvanie samotného ruského cára Alexandra I., a odišiel do Petrohradu spolu s manželkou a synom do služieb ruskej vedy. Na Pedagogickom inštitúte začína vyučovať obchodné a finančné právo. Práve tu sa začína jeho nenahraditeľná práca na projektoch z oblasti ekonomiky a štátnej reformy, kde pracuje v komisii významného ruského reformátora Speranského. Stáva sa členom mnohých spolkov, napr. Slobodnej ekonomickej spoločnosti, v roku 1808 bol prijatý za čestného člena Botanického spolku v Altenburgu a o dva roky neskôr sa stal čestným členom Mineralogickej spoločnosti v Jene, ktorej predsedal sám Johann Wolfgang Goethe. Stál pri

zrode niekoľkých univerzít, napr. Kyjivskej, kde osobne navrhoval profesorov, či Petrohradskej, kde sa krátko po založení stáva jej prvým rektorom, a podieľa sa na vypracovaní jej prvého štatútu. Ako rektor univerzity sa zaslúžil predovšetkým o demokratizáciu vyučovacieho procesu a umožnenie prístupu vzdelania aj pre poddaných, ktorý sa tiež ukotvil v zákone. Počas jeho pôsobenia dosiahla univerzita mimoriadny rozmer vo vtedajšom hlavnom meste i celom Rusku. Z mnohých jej vtedajších absolventov spomenieme Glinku či Puškina. Baluďanský však neúnavne pracuje aj vo vedeckej sfére, kde pripravuje vedecké práce pre pripravované štátne reformy. Od roku 1824 bol členom zákonodarnej komisie na Ministerstve financií, kde sa podieľal na kodifikácii ruského zákonodarstva, zákonov o poľnohospodárstve, reorganizácii ministerstiev, o pozemkovej dani, peňažnom či bankovom systéme, ako aj zákonov pre rôzne iné ministerstvá a úrady, za čo mu v roku 1837 udelili šľachtický titul feudála. Jeho najväčším dielom však ostáva Svod zákonov Rossii (Свод Законов России) - Zbierka Zákonov, ktorá vyšla v 15-tich zväzkoch. Predstavuje právnickú terminológiu, z ktorej sa čerpá dodnes. Okrem tej rozširuje oblasť vedy aj o politickú ekonomiu. Sám sa tiež podieľal na zrušení nevoľníctva a reforme súdnictva v Rusku. Presadzoval slobodný rozvoj poľnohospodárstva, priemyslu a trhu ako takého. Dozvedáme sa o tom predovšetkým z jeho rukopisov Sistema Mychajla Baluďanskovo (Система Михаила Балугьянского) - v ktorých už vtedy sformuloval koncepciu rozvoja Ruska, kde za určujúci element považoval slobodu trhu a spoločnosti. Taktiež sa podieľal na obnove Ruska po náročných napoleonských vojnách, kde zostavoval finančné plány pre riadenie krajiny. Jeho úspechy nenechali na seba dlho čakať, a ruský cár ho poveril výchovou svojich dvoch synov, veľkokniežat - Michala a Mikuláša, neskoršieho nástupcu svojho otca. Nezanedbateľným prínosom je aj jeho štúdium finančnej správy Ruska od čias Petra Veľkého. Keď sa jeho odchovanec Mikuláš I. stal cárom, Baluďanský bol vybraný do vtedy prestížnej pozície, a síce do funkcie predsedu kabinetnej kancelárie cára. Zastával tiež funkciu senátora. Medzi vtedajšou ruskou elitou bol často vyhľadávaným a obľúbeným štátnikom. Osobne rozpracoval aj metodiku výučby práva, ktorá bola vôbec prvým vedecky rozpracovaným plánom jurisprudencie v Rusku. Ku koncu svojho života sa ešte raz vrátil do svojho rodného kraja. Zomrel 3. apríla roku 1847 v Petrohrade ako ruský šľachtic. Na jeho erb načrtol symbolickú číslicu 15 sám ruský cár, Mikuláš I. Mala symbolizovať 15 zväzkov, ktorými sa nezabudnuteľne vryl do dejín najväčšej krajiny sveta. Za jeho zásluhy mu bol udelený Rád Bieleho Orla, Rád Svätého Alexandra Nevského a získal tiež Briliantový odznak. Pochovaný je na Monastyrskom cintoríne v Troickej Lavre. Jeho busta sa nachádza v slávnostnej sále Petrohradskej štátnej univerzity, a pamätná plaketa, ako vôbec prvému pedagógovi, mu bola odkrytá nedávno na stene najznámejšej ruskej univerzity v Petrohrade. Hold nášmu rodákovi vzdal aj samotný ruský prezident Dmitrij

Medvedev na svojej prvej oficiálnej návšteve Slovenska. Na jeho počesť je taktiež zriadená osobitná Cena Baluďanského pre najlepších študentov.

Redakcia

Európska únia

Eurozóna – po kríze revolučné zmeny? (1. časť)

Milko

Ekonomovia, politici, ale aj širšia verejnosť si kladú otázku: z čoho prameňa dnešné problémy v eurozóne? Dlhodobý kritik koncepcie jednotnej európskej meny Václav Klaus poukázal (1), že projekt eurozóny nepriniesol efekty, ktoré sa od nej očakávali. Krajínám, ktoré boli ochotné vzdať sa svojej desaťročia, či

stáročia existujúcej vlastnej meny, bol tento projekt prezentovaný ako nesporný prínos. Očakávalo sa, že spoločná európska mena prispeje k zrýchleniu ekonomického rastu a k zníženiu inflácie a že štáty eurozóny budú chránené pred nepriemernými vonkajšími ekonomickými poruchami. Realita je taká, že v krajinách eurozóny sa v porovnaní s predchádzajúcimi dekadami hospodársky rast spomalil. Došlo aj k spomaleniu ekonomického rastu týchto krajín v porovnaní s ďalšími ekonomickými svetovými centrami (USA, Čína, juhovýchodná Ázia). Nedošlo ani k očakávanému zníženiu miery inflácie. Vytvorili sa v nej dve zreteľne odlišné skupiny krajín. Jedna s nízkou mierou inflácie a druhá – Grécko, Španielsko, Portugalsko, Írsko (PIGS, ako ich ironicky nazvali západné médiá) a niektoré ďalšie – s vysokou mierou inflácie. Dlhodobé nerovnováhy obchodných bilancií sa zväčšili, vyčlenili sa krajiny s prevahou exportu nad importom a krajiny s obchodným deficitom, najmä v tých s vyššou mierou inflácie. Očakávaná homogenita eurozóny sa nevytvorila.

Svetová finančná a ekonomická kríza, ktorá postupne prerástla aj do sociálnej a morálnej krízy, tieto vnútorné problémy ešte vyhrtila a obnažila, ale nespôsobilá ich. Do eurozóny vstúpili krajiny nehomogénne z hľadiska ekonomickej výkonnosti, jej vytvorenie bolo viac politickým ako ekonomickým rozhodnutím a Európska komisia prižmúrila oči aj pred tým, že napr. Grécko nespĺnilo podmienky Paktu stability a rastu a vykazovalo falošné údaje o ich plnení. Za desať rokov fungovania eurozóny sa ekonomický vývoj v krajinách eurozóny začal rozchádzať, menová politika eurozóny uprednostnila

ekonomicky silnejšie krajiny a slabšie krajiny na to doplatili vyšším deficitom platobnej bilancie a zadlžovaním. Cieľ projektu – dosiahnuť ekonomický profit pre všetky krajiny eurozóny sa nenaplnil.

Médiá i politici začali diskutovať o tom, či eurozóna skrachuje ako inštitúcia a spoločná mena bude opustená. Táto otázka však nie je aktuálna, lebo do existencie spoločnej európskej meny ako tmeliaceho prvku bolo preinvestovaného toľko politického kapitálu, že euro zostane spoločnou európskou menou i naďalej i keď na jej udržanie budú platiť krajiny eurozóny vysokú cenu v podobe spomaľovania ekonomického rastu eurozóny ako celku oproti iným častiam sveta. Taktiež bude rásť objem finančných transferov, ktoré bude potrebné posielat' krajinám eurozóny s najväčšími ekonomickými a finančnými problémami. Viaceré krajiny EÚ, ktoré ešte nevstúpili do eurozóny profitovali v čase krízy z flexibilného kurzu svojich mien, čo napomáhalo ekonomickému rastu a znižovaniu deficitu obchodnej bilancie, bez importovania inflácie. Ich predstavitelia tvrdia, že desaťročie trvajúca strata konkurencieschopnosti niektorých členov eurozóny bola pre nich veľmi užitočnou lekciami.

Finančná suma, ktorú krajiny eurozóny Grécku odsúhlasili bude z politických dôvodov zaplatená, obyvatelia eurozóny sa však vzhľadom na stratu tempa ekonomického rastu zrejme nikdy nedozvedia, koľko to bude v skutočnosti stáť.

Otázka pomoci Grécku rozdelila EÚ na dva tábory. Prvý tvoria tí, ktorí chcú dotovať Grécko a druhý tvoria tí, čo boli proti. Dlh, ktorý má Grécko je hrozivý pre hrozbu skrachovania jeho štátneho rozpočtu, ale pre eurozónu dramatický nie je, aj keď finančné trhy pozorne sledujú vývoj v eurozóne a citlivo naň reagujú. Grécka ekonomika je príliš malá na to, aby jej pád zakýval celou eurozónou. Podiel Grécka na ekonomike eurozóny je len 2,5%. Dokonca aj celková zadlženosť Grécka nedosahuje ani 4% zadlženosti eurozóny. V minulom roku vzrástol celkový dlh štátov eurozóny skoro o 400 mld. eur, čo je takmer dvakrát toľko ako celý grécky trh a s eurom to nezakývalo. Otvorenou otázkou pre viacerých kritikov pomoci však zostáva, či Grécko požiadanú sumu v budúcnosti vráti, aj keď sa k nej teraz pod vplyvom negatívnych okolností zaviazá.

Vplyvom oslabujúceho eura, dramatických udalostí v zadlženom Grécku a vysokých dlhových ďalších členských štátov sa v dňoch 8. a 9. mája 2010 uskutočnili dve mimoriadne rokovania (2) – najprv hláv štátov a vlád eurozóny a následne Rady Ecofin, čiže Rady ministrov financií všetkých členských štátov.

Ing. Ivan Milko, PhD.

